

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

S. D. N. Benedicti XIV. Declaratio Super Matrimoniis Inter Protestantes Et Catholicos

Benedikt <XIV., Papst>

Coloniæ, 1746

VD18 1439684X-001

7. Proponitur Consilium Emin. Card. Besozzi tunc Abbatis S. Crucis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40802

bio respondendum esset, non aliter responderi posset, quàm pro nullitate Matrimonii, sed animadvertendum, id non expedire, ne Catholici periculis exponantur, ex hoc natum est Dubium Ordinario Coloniensi juxtà ea, quæ in superioribus dicta sunt; In quo proinde rerum themate onus erit EE. VV. decernere.

Quid in proposito casu statuendum sit, aut Ordinario Coloniensi respondendum.

Sacra Congregatio die 17. Januarii 1728. distulit Propositionem: repropoſita autem Causâ sub diem 21. Februarii rescripsit - *ad Mentem*, quæ in literis Coloniensi Officiali datis fuit hunc in modum explicata, quod Matrimonium, ut supra, à præfata Maria Anna contractum ex deductis sit nullum, ac proinde eidem Annæ Mariæ transitus ad alia vota permittatur -- ut in *lib. 78. Decret. pag. 73. & in lib. literarum. 27.*

F.

Validitatis Matrimoniorum Hollandiæ.

AD primum Dubium, circa quod de mandato EE. VV. mentem meam aperire debeo, respondendum censerem Affirmativè, loquendo saltem de valore istorum Matrimoniorum in ratione contractus.

Prima ratio, quæ ad sic sentiendum me movet, est, quoniam mihi satis verisimile apparet, Caput primum de Reformatione Matrimonii Sess. 24. Concilii Tridentini ad Hæreticorum Respublicas, Communitatesque non esse extendendum, id quod & rationem Theologicam, & Concilii Historiam,

&

& Decreti Conciliaris verba probare videntur. Atque ut à ratione Theologica incipiam, hæc est ; Quia Theologi quærentes, quando, & quomodò Lex per interpretationem restringi possit, tria solent principia statuere, primum, quod restrictio Legis fieri potest ad vitandam absurditatem in ipsa Lege, cum nullus Legislator absurda voluisse præsumendus sit : Secundum est, quod verba Legis ad ad terminos rationis ejusdem Legis restringenda sint, quia Ratio est veluti Anima Legis, & voluntas Principis sola ratione, & non gratis ad legem volendam movetur, quamobrem limitata ratione Lex quoque limitanda erit ; Tertium est, quod Lex restringitur ex subjecta materia, cum Legis verba ex subjecta Legis materia intelligenda sint. Quibus principiis post *Suarez lib. 6. de Legib. cap. 5.* consentiunt Theologi, qui de Legibus tractant, quin & ipse *Hugo Grotius de Jure Belli, & Pacis lib. 2. cap. 16. num. 22.* in materia Promissionum, quæ restringendæ sint extra significationem verborum, eadem principia tamquam naturæ lumine, & in jure Gentium latis perspicua amplexus est, quæ ejusdem Grotii Commentatores ad Fædera, Leges, & Pacta extendere solent.

Jam verò hæc omnia suadent, laudatum Tridentini Decretum restringendum esse quoad Hæreticos quoque, qui post ipsum Tridentinum suas peculiare Respublicas, Communitatesque constituturi forent. In primis, quoniam aliàs Concilium absurda voluisset nempe, & infinita quasi adulterina Conjugia, quæ, utcumque materialia dicerentur, sunt tamen, tunc maximè cum sunt innumerabilia, semper absurda, & maximam legitimarum
succes-

successionum, ac Hæreditatum confusionem, dubiaque, & anxietates Conscientiæ de valore Matrimoniorum absque numero, quæ omnia dubio procul absurda sunt, nec ita de facili à cordato Viro, & multò minus à summa Charitate, ac prudentia Patrum Tridentinorum deglutienda erant.

Secundò eorundem Hæreticorum respectu cessat ratio, quæ sola plenè, & efficaciter movit Tridentinum ad prædictum Capitulum decernendum, quæ unicè fuit, ut idem Capitulum legenti constat, damna, & peccata impedire, quæ ex Clandestinis Matrimoniis oriebantur. Et quæcumque alia ratio in medium proferatur, arbitraria erit, quippe quæ ex ipsius Tridentini verbis, vel Historia minimè resultans. Nec enim sapientissimi Concilii mens fuit contrahentes Matrimonia contra laudatam ab Augustino Christianæ Religionis simplicitatem caeremoniis per qualificados Testes onerare, sed unicè inconvenientibus obviam ire, quæ ex Clandestinis conjugiiis nasci solebant. Istis autem apud Hæreticos sufficientè est cautum per præsentiam Testium, & Magistratus, aut Ministri. Neque dicatur, quod si hoc esset, etiam apud Catholicos Matrimonium absque Parocho in præsentia Magistratum, & Testium valeret Respondetur enim idcirco apud Catholicos Matrimonium absque Parocho non valere, quoniam apud Catholicos usu receptum est Conciliare Decretum, & usus est optimus Legis Interpretes quoad obligationem ejusdem, cum autem apud Hæreticos non sit usu receptum, hinc apud ipsos obligatio ejusdem Decreti nec in usu, nec in ratione fundatur.

Tertiò cessat quoque materia illius Decreti, quæ
circa

circa illa sola Clandestina Matrimonia versabatur, quæ, utpote clam contracta, & occulta, de iisdem, ut ibidem Concilium loquitur, *Ecclesia non judicat*, Matrimonia autem Hæreticorum hoc in sensu minimè Clandestina sunt, cum palam, & in aperto contrahantur.

Hisce positis, jam non unicum verificatur principium, quo solo attento Tridentini dispositio ex mente Theologorum, & eorum, qui de Jure naturæ, ac Gentium tractant, quoad Hæreticos limitari deberet, sed omnia tria limitandæ Legis Principia cum verificentur, omnino sequitur quoad ipsos Tridentini Decretum non esse extendendum.

Hoc insuper altera corroborat consideratio. Quemadmodum enim est Juris, generalis regula, quod in generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset in specie verisimiliter concessurus, ita in generali prohibitione, vel præcepto non debent ea venire, quæ Princeps non esset in specie verisimiliter prohibiturus, vel præcepturus, ut arguit supralaudatus *Suarez num. 11.*, ubi prudenter observat generalem illam præsumptionem, quod nemo in generali sermone comprehendat id, quod in specie esset noliturus, in jure fundatam esse, & in ratione naturali, quia, inquit: *Illæ Præsumptio fundatur in defectu voluntatis, quæ præsumitur ex incogitantia talium circumstantiarum*: Atqui si Patribus Tridentini fuisset propositum, an invalida vellent innumera conjugia in futura post ipsos Hæreticorum populatissima, & in Colonias quamplurimas in utriusque Indiis, & Africa diffusa Republicâ, profectò pro ipsorum pruden-

pruden-

prudentiâ, ne deglutirent supradicta absurda, id noluisse, quemadmodum hac ratione, ut mox dicemus, comprehendere Hæreticos sui temporis noluerunt, dicendum itaque est in suo generali decreto futuras Hæreticorum Respublicas, communitatesque illis quoque in locis stabilitas, in quibus antea fortassis publicatum Concilium fuisset, non comprehendisse. Quod si nullas pro istis excipiendis in suo Decreto apposuerunt particulas, id fuit *ex incogitantia* futuræ post ipsos Reipublicæ, Communitatisque Hæreticorum in locis promulgati Concilii quo stante, cum eadem inconvenientia sequuntur in casu non cogitato, à quibus Legislatores adhorrebat, si agitur de persona particulari, limitatur lex in Doctrina Theologorum *per Epikeiam*, si verò de Republica, vel Universitate per *Interpretationem* restringi debet.

Verùm ad ipsam Tridentini Historiam descendamus. Etenim si attentè percurratur Capitulum quartum libri 22. Historiæ Concilii à Cardinali Pallavicino conscriptæ, ex ipso num. XII. habetur noluisse Tridentinum infinitorum quasi Matrimoniorum ambiguum esse valorem, & idcirco Episcopi Almeriensis ponderato Voto ex Decreto verba illi sustulisse *Testimoni digni de fide*, num. autem 25. voluisse, quod in Decreto pars utilis à noxia separaretur, insuperque quod ita extenderetur Decretum, ut maximum inconveniens à P. Lainez consideratum, infinitorum scilicet Adulteriorum perpetratio, & circa legitimas successiones confusio inter illos, *che non riceveffero le Synodali Costituzione*, quales sunt Hæretici, de medio tollerentur. Jam verò si Tridentinum fu-

turas

turas post ipsum Hæreticorum Respublicas, Communitatesque comprehendere voluisset, ambiguum reddidisset infinitorum quasi conjugiorum valorem, in Decreto pars utilis à noxia non fuisset separata, nec gravissimis inconvenientibus à P. Lainez consideratis medela fuisset apposita, dicendum est igitur quod, attenda Tridentini Historia, Decretum controversum Hæreticos, de quibus agimus, non comprehendisse.

Neque inverisimile esse dicatur, voluisse Concilium Hæreticos quasi in rebellionis præmium ab hujusce legis vinculo absolvere: Quoniam non in rebellionis præmium, neque in gratiam ipsorum id voluit; Etenim tam futuræ Hæreticorum Respublicæ, quàm qui tunc erant hæretici, rebelles Ecclesiæ erant, eandemque spernentes, ac irridentes, & tamen istos apposita publicationis in Parochiis clausulâ certò apud ipsos non secuturâ voluit excipere, & hoc ne supradicta orientur gravissima incommoda: istis igitur pariter evitandis, & non in præmium hæresis futuras Hæreticorum Communitates, si stemus ejusdem Historiæ, ligare noluit. Quod verum est, licet prædicta mala, & incommoda ex Hæreticorum malitia orientur, quibus nihilominus condescendum esse rationes illæ suadent, tum quia, ut scribebat Sallustius - *Frustra niti, & nihil aliud quàm odium querere dementia est*, - tum quia si ipsis non indulgeatur, nullus alius fructus habetur, quàm quod pejores evadunt, quo in casu suo ingenio cum venia relinquendos esse aperte Canones docent, inter quos cap. *quod dilectio de Consanguinitate*, & cap. *denique dist. 4.* in quo dicitur -

citur -

citur - *Qui à prava consuetudine averti non possunt, aliquando cum venia suo ingenio relinquendi sunt, ne forte peiores existant, si à tali consuetudine prohibeantur.* -

Quod si quis vellet replicare, tum Ecclesiæ Leges circa impedimenta dirimentia ob consanguinitatem, non obstante prava Hæreticorum consuetudine in contrarium, adhuc istos ligare: tum Concilium Tridentinum, quo tunc existentes Hæreticorum Respublicas exciperet, clausulam de publicatione in Parochia apposuisse, quam Hæreticos fore omisso certò credebat: Ex opposito igitur, ubi Hæretici essent in Parochia, in qua Decretum illud publicatum fuisset, mens Concilii erat istos suo Decreto obligare, cum, nemine refragante, oppositorum sit opposita ratio, & disciplina.

Ad primum respondendum est; dato quod assumitur, quod tamen magna cum cautela est admitendum, ne in gravissima incommoda impingamus, quæ hic recensere non est opus, adhuc nostrum casum diversissimum esse. Etenim impedimentum dirimens Consanguinitatis non afficit omnes aliqua in Republica contrahentes, cum non omnes, sed in modico numero sint contrahentes in qualibet Republica, qui inter se consanguinei sint: at in nostro casu Tridentini Decretum omnia Hæreticorum Matrimonia irritaret, quod est id, quod Patres Tridentini, ut ex Concilii Historia perspicuum est, noluerunt.

Ad secundum autem, omisso pro nunc, quod dubia sit, & incerta hæc Tridentini Publicatio in Parochiis Ordinum Fœderatorum, dicimus in
nostro

nostro casu oppositorum non oppositam, sed eamdem esse rationem, cum utrobique eadem gravissima oriantur incommoda, sive sit publicatum, sive non sit publicatum Decretum Concilii. Quod si pro locis, ubi fortassis publicatum fuit, & postea à nova Hæreticorum Republica occupatis, nullum remedium appositum à Patribus Tridentinis fuit, id, ut diximus, contigit ex hujus casus *incogitantia*, quem eisdem Patres comprehendere voluisse in suo Decreto non est credendum, cum nullus Legislatores ea absurda voluisse credendus sit, à quibus eundem in sua lege condenda abhorruisse nos docet ejusdem Legis Historia.

Sed hac in re ipsius quoque Tridentini verba sunt expendenda, ex quibus ad solas Catholicas Regiones, non verò ad Hæreticorum Dominia Decretum suum extendere voluisse videtur: Quoniam in eodem fit mentio *de Missarum Solemnibus*, in quibus Publicationes fieri debeant: *de graviter puniendis arbitrio Ordinarii* secus facientibus: quod contrahentes *diligenter confiteantur, & ad Sanctissimum Eucharistia Sacramentum prius accedant*, quæ omnia quidem pro Catholicis Regionibus optimè quadrant, ac præscribuntur, pro hæreticis verò, ut de se clarum est, nullo modo. Tota igitur Tridentini Lege perspecta, quo non factò, ut dicitur in L. 24. digestis de Legibus, *incivile est judicare, vel respondere*, habemus ad Catholicas quidem Respublicas, Communitatesque, non verò ad Hæreticos, sive tunc existentes, sive futuras Concillare Decretum, de quo agimus, fuisse directum.

Secunda ratio, quæ mihi non contemnenda videtur,

H

detur,

detur, est; Quoniam etsi verissimum esse concedam Tridentinum Concilium in toto Belgio, mandante Philippo Secundo, à Gubernatrice Ducissa Parmensi fuisse promulgatum, & fortassis etiam in multis quoque ejusdem Parochiis, tamen quod in majori parte Parochiarum Belgii publicatum fuerit nostrum Decretum, id quod ipsum Tridentinum requirit, ut in respectiva Parochia obligaret, consideranti mihi illorum temporum, illarumque Regionum Historiam persuaderi non potest. Etenim præter ea, quæ scribit Burgundus laudatus, tum in eruditissima Relatione Eminentissimi D. Cardinalis de Alsatia, tum in doctissimis Annotationibus Illustrissimi, & Reverendissimi Domini Secretarii Concilii refert *Hugo Grotius Animalium de rebus Belgicis lib. 1.* non alios acrius in Belgio, quàm Ecclesiasticos evulgationi Decretorum Concilii intercessisse, quod adeo verum est, ut in suo Edicto anni 1565., quod MS. veteri lingua, & Caractere Gallico reperitur, in uno ex Codicibus Miscellaneorum nostræ S. Crucis Bibliothecæ debuerit ipsa Belgii Gubernatrix Laicis Præsibus, & Consiliariis Regis mandare, quod Ecclesiasticis invigilarent, an muneri suo circa Tridentinum satisfacerent. Ipsi verò Provinciarum Præsides apud Jo. Isacium Pontanum Historiæ Gelricæ lib. 14. questi plerique sint, ac palam professi continendis ea severitate subditis haud pares se esse. Quin Gabriel Chappuys in Historia Generali Belli Belgici lib. 1. ad an. 1566. narrat quod urgente Gubernatrice executionem Edicti Regii circa Inquisitionem, & Tridentinum Primaria Nobilitas confœderata, & unita se opposuit,

fuit, plures Civitates fuerunt contumaces, ipsa mirante, nec se tutam arbitrante Gubernatrice, quæ Edicta moderari debuerit, ex quo rebelles animosiores facti Regia impedirent Edicta, ipsis, qui se opponere poterant, quiescentibus. Quo in rerum statu non video, quomodò in majori parte Parochiarum Belgii controversum Tridentini Decretum publicatum fuerit, reluctante nobilitate, potentioribus se opponentibus, Civitatibus per contumaciam resistentibus, ipsisque Ecclesiasticis, quorum munus erat Decretum in Parochiis publicare, acrius ipsi Tridentino intercedentibus.

Stante autem quod major Belgii pars Decretis Tridentini restiterit, & Publicatio in majori parte Parochiarum Hollandiæ, & Fœderatorum Ordinum impedita, vel ab ipsis Ecclesiasticis neglecta fuerit, insuperque ignoretur, quibus in Parochiis tale Decretum publicatum fuerit, jam clarè non constat in respectivis Parochiis dictorum Ordinum de Publicatione dicti Decreti; Atqui, cum clarè non constat de publicatione Decreti Tridentini in aliqua Parochia, standum est pro validitate Matrimoniorum, quæ in eadem Parochia absque forma Concilii contracta fuerint, & hoc ex mente ipsius Sacræ Congregationis Concilii, cujus Decreta laudat Illustrissimus D. Secretarius Concilii num. 54. Standum igitur erit etiam in nostro casu pro Matrimoniorum, de quibus in præsentibus agimus, validitate, cum in eodem minimè constet, ubi Concilium fuerit, vel non fuerit in Parochiis publicatum.

Tertia ratio desumitur ex consuetudine apud

Hæreticos celebrandi sua Matrimonia, non servatâ formâ à Concilio præscriptâ. Consuetudinem autem Legem etiam Ecclesiasticam abrogare Theologis certum est, dummodò hæc tria concurrant nempe quod sit rationalis, quod adsit scientia Papæ cum ejusdem consensu saltem implicito, & quod debito temporis cursu legitimè præscripta fuerit, quæ omnia in nostro casu concurrere facile persuadetur.

Et in primis quod contrarius Hæreticorum usus de non servanda Concilii forma rationalis dici possit, id ostendit, quoniam, ut de se constat non est contrarius jurî naturali, vel Divino, quod, ut sit rationalis, in Canonistarum sententia sufficit; Deinde supposita hæresi Parochos Catholicos, & Tridentini Decreta rejiciente est insuper rationalis dicta Consuetudo, quia per eandem suorum Matrimoniorum validitati, suæ prolis legitimitati consulunt, & Controversiis de successione in hæreditatibus obviam eunt. Et quamvis ipsa hæresis suppositio sit revera irrationalis, non tamen quidquid ex eadem consequitur, tale est. Quoniam, mala voluntate supposita, nihilominus postulat naturalis ratio, quod minus malum eligatur, minus autem malum est abrogare in sua Republica aliquam Legem per actus utcumque à principio malos, quàm velle in eadem non solum hæresim, verum etiam perpetua adulterina conjugia. Hoc igitur attento rationalis esse potest dicta Hæreticorum consuetudo, quam etsi daremus malam per respectum ad hæresim, ex qua procedit, non tamen mala dici potest sub respectibus vitandi adulterina conjugia, aliisque

aliisque supra relatis inconvenientibus devitandi.
Quod verò circa talem consuetudinem ad sit Pa-
pæ scientia, ostendunt ea, quæ Apostolicæ Sedis
repræsentata fuerunt tum anno 1671. ab Episco-
po Castoriensi, & anno 1711. à Theodoro de
Koch in Belgio Fœderato olim Provicario, à qui-
bus praxis Hollandorum, cæterorumque Ordini-
um Fœderatorum circa Matrimonia celebranda
Tridentini forma non servata in medium produ-
cta fuit. Cui praxi, quod ejusdem Papæ impli-
citus consensus accesserit, plura demonstrant, &
in primis ejusdem consensus Legalis, qui in Cor-
pore Ecclesiastici Juris exprimitur *cap. ult. de Con-
suetudine*: Deinde quoniam dictis annis talis pra-
xis ad notitiam S. Sedis deducta non fuit ab eadem
S. Sede prohibita, neque Missionariis, Vicariis-
que Apostolicis præscriptum fuit, quod haberetur
pro invalida, & nulla, & consequenter tole-
rata fuit, hoc autem ipso ex S. Thomæ doctrina
fuit quoque approbata, qui *prima secunda quest.*
97, art. 3. ad tertium, sic scribit; *ipsa consuetudo*
in tali multitudine prævalens in tantum obtinet
vim Legis, in quantum per eos toleratur, ad quos
pertinet multitudini Legem imponere, ex hoc
enim ipso videntur approbare quod consuetudo in-
troduxit -- Postremò quia cum Papa scit praxim
contra aliquam legem, scit ex lege gravissima ori-
ri incommoda tum Populis Legi refragantibus,
tum Catholicæ Religioni, & Missionariis, nec
ullam ex Legis observatione Catholicæ Fidei inter
illos Populos utilitatem oriri, ut in nostro casu
contingit, tunc si non daret assensum in talis Le-
gis pro dictis Populis abrogationem, impruden-

ter se gereret: cum autem non sit præsumendum Pontificem imprudenter se gerere, hinc præsumendum est in abrogationem talis Legis implicitè consentire, maximè postquam ipse tacet, & tolerat, nec eandem praxim suis Apostolicis Vicariis ut nullam, invalidamque declarat, à quibus absque ullo contemptu, vel irrisione audiretur. Neque contra hunc tacitum Papæ consensum afferri possunt Decreta Sacrarum Congregationum in contrarium, quoniam, præter ea quæ intra de his Decretis dicemus, nullum contra hanc praxim post annum 1671., quo ab Episcopo Castoriensi in S. Sedis notitiam deducta fuit, nullum inquam Decretum factum fuit.

Tandem quod consuetudo, de qua loquimur, legitimo cursu temporis præscripta fuerit, clarum esse videtur, nam legitimus temporis cursus per Theologos, & Canonistas ad consuetudinem contra Legem Ecclesiasticam stabiliendam est quadragenarius, in nostro autem casu dicta consuetudo ab anno 1671. usque in præsens est plusquam quadragenaria, quo temporis intervallo nullum contra eandem Apostolicæ Sedis, vel Sacrarum Congregationum Decretum prodiit, quo dictus quadragenarius legitimus cursus interrumpetur: Dicere autem, quod nec per mille annos possint Hæretici contra Legem Ecclesiasticam præscribere, valde durum esse videtur. Quoniam Hæretici subditi sunt Ecclesiæ, ac Pontifici, & quilibet subditus contra Leges sui Superioris, hoc vel implicitè, vel explicitè consentiente, præscribere valet.

Scio contra hanc consuetudinem ab Auctoribus
con-

contrariæ opinionis communiter objici, tum quod cum proveniat ab infecta hæresis radice omni virtute Legis enervandæ destitui: tum quod Pontificum, & Conciliorum Leges. cum sint à Potestate habita non à Populo, sed immediatè à Deo, idcirco non possint per non acceptationem; aut per usum contrarium abrogari.

Verum ad primum dicendum est, quod omnis consuetudo abrogativa Legis ex infecta semper radice provenit, nempe ab actibus illicitis inobservantiæ Legis, quamobrem Rei, & obnoxii quidem delicto semper sunt primi, qui per usum Legi contrarium consuetudinem adversus Legem introducunt, non verò alii, qui, consuetudine introducta, operantur, quo sensu in suo Communitorio Vincentius Lirinensis scribebat - *Absolvuntur Discipuli, condemnantur Magistri* -

Ad secundum autem *Passerini* doctrina repouenda est, qui *tom. 2. de Hominum statibus quest. 187. art. 1. num. 429.* scribit, quod - *Quamvis absolute loquendo Bullæ Pontificum (quod idem est de Conciliorum Decretis) ad hoc ut obligent, non indigent receptione subditorum, cum proveniant ab Auctoritate Suprema à Christo Domino data Papæ, nihilominus admitti debet doctrina communis, quod scilicet per contrarium usum, & scientiâ Papæ percursum temporis abrogari valeant, ut dixit Card. in Proemio Clem. n. 7.*

Omitto illam rationem, quæ in S. Thomæ doctrinâ pluribus locis, & præsertim *prim. 2. quest. 96. art. 6.* in Corpore articuli fundatur, quod videlicet Lex, quæ nullum bonum, nec communem alicujus Populi salutem promovet, quæ nul-

lum malum ab aliqua Republica avertit, quin potius malum in eadem causat, virtutem obligandi non habet, cum tunc tali Legi ea, quæ de essentia sunt Legis, deficient respectu ejusdem Reipublicæ, talis autem, ut rectè rem ponderanti, apud Hæreticos Ordinum Fœderatorum in Belgio esset Lex Tridentini, de qua agimus, quæ quàm noxia ibidem esset non solum Hæreticis, verum etiam Catholicis, Catholicæque Religioni docet *Van Espen. par. 2. Universi Juris Canonici tit. 12. num. 33.* Restat ergo quod Lex ista eosdem obligandi virtutem non habeat. Et quamvis mala ista ex Hæreticorum malitia orientur, adhuc virtutem obligandi minimè haberet, quoniam tunc, etsi per accidens, homines illius Reipublicæ peiores perseveranter faceret, & contra essentiam Legis est homines perseveranter peiores facere, quam obrem tunc cessat à ratione Legis, id quod etiam innuitur in supra laudato Canone *Denique* distinctionis quartæ.

Hac tamen ratione omissa, postrema ratio est, quoniam est certò probabile hujusmodi controversa Matrimonia esse valida. Et quidem intrinsicam probabilitatem rationes hucusque allatæ satis perspicuè ostendunt. Extrinsecam autem probabilitatem demonstrant non solum Authores, quos in suis Adnotationibus laudat Illustrissimus Dominus S. Congregationis Concilii Secretarius, quos *num. 54.* ad quinque & viginti ascendere fatetur: verum etiam quæ scribit supra laudatus *Van Espen. num. 32.* quod scilicet in Gallia, & Germania, ac in Provinciis confœderatis à sexaginta & decem amplius annis hoc communiter fuisse receptum,

atque

atque toto quasi Orbe spectante pro validis hujusmodi Matrimonia reputata fuisse. His accedit Ecclesie Gallicanae praxis, de qua ibidem num. 37. idem Van Espen testatur, sicut & omnium quasi Populorum vox, & consensus qui minimè contemnendus est, cum vox Populi vox Dei communi paremiâ dicatur, qui omnes Hollandiæ Hæreticos pro legitimis habent. Quibus addi fortassis posset ipsa Apostolica Sedis Auctoritas, qui hujuscemodi Hæreticos abjurantes titulo illegitimitatis à Sacris Ordinibus minimè rejicit, nec eosdem unquam vivente uxore, quam in hæresi habuerunt, ad alia Vota Matrimonialia transire indulgit, nec eosdem, uxore eadem vivente, ad Sacros Ordines promoveri permisit, quæ omnia ostendunt Apostolicam Sedem ad minus ut certò probabilem dictorum Matrimoniorum valorem admittere.

Neque contra probabilitatem istam plura S. Congregationis Concilii Decreta, quibus Matrimonia hujusmodi invalida declarari videntur, afferantur. Quoniam iteratæ istæ S. Congregationis Concilii resolutiones non possunt improbabilem reddere sententiam nostram, quæ generatim, & universaliter de istorum Matrimoniorum valore procedit, quæ de re nihil unquam generaliter, & universaliter Apostolica Sedes decrevit, testibus omni exceptione majoribus, ipsa videlicet S. Congregatione de Propaganda in suo Rescripto 29. Febr. anni 1704., & S. Congregatione S. Officii in suo Rescripto coram San. Mem. Clemente XI. 19. Novembris 1711., quæ Rescripta in folio ab Illustissimo D. Assessore communicato recensentur.

Omnes itaque resolutiones S. Congregationis Concilii, quæ in medium proferri possunt, vel pro casibus particularibus juxta allegata procedunt, vel supposita Oratorum expositione quod Concilii Decretum ritè fuerit promulgatum, ac usu receptum, nunquam verò generatim factæ fuerunt, in Hypothesi consuetudinis in contrarium, dubiæ promulgationis Decreti, & dubii an Tridentinum Decretum ad Hæreticorum Communitates extendatur. Quin in simili dubio Sacram Congregationem Concilii pro consimilium Matrimoniorum validitate stetisse ex variis ejusdem Congregationis resolutionibus constat, præsertim in *una Polonia* 13. *Novembr. an. 1638.* An autem hisce in casibus licita sint hujusmodi Matrimonia, non est præsentis instituti examinare, in quo tantum de valore tractatur.

Certa itaque probabilitate Matrimonia hujusmodi sunt valida quo stabilito, & concessio judicandum absolutè esse pro eorumdem valore mihi perspicuum esse videtur. Quoniam causa Matrimonialis, saltem ubi agitur de Matrimoni vinculo dirimendo, quod Jure naturali, & Divino indissolubile est, est causa gravissima, & Criminalibus æquiparatur secundum omnes Doctores, & Rotam apud *Farinaccium Decis. Crimin. 94. num. 6. tom. 2.*, neque enim cum alterius præjudicio debemus nos periculo exponere separandi, quos Deus fortassis conjunxit. Ex quo sequitur, quod ad invalidum declarandum Matrimonium probationes debeant esse concludentes, & luce meridiana clariore: Atqui cum pro validitate Matrimonii certa probabilitas adest, probationes, quæ
pro

pro invaliditate afferuntur, concludentes esse non possunt, neque luce meridiana clariores, aliàs omnis opposita probabilitas evanesceret, hinc sequitur, quod pro hujuscemodi Matrimoniorum valore sit respondendum.

Hoc ipsum pluribus roboratur, quæ affert *Cardenas in Crisi Theologica Dissert. 2. cap. 8. art. 3. & sequentibus*, tum quia *Causa Matrimonialis cap. Finali de sententiâ & re judicata est innegabiliter favorabilis*, adeoque validitati matrimonii favendum est: tum etiam quia in dubio pro valore actus est præsumendum, quod in Axioma apud Jurisperitos transiit; Et postremò quoniam hanc esse *Rotæ Romanæ praxim idem Cardenas laudatis ejusdem Sacræ Rotæ decisionibus testatur. Quin hanc esse Ecclesiæ mentem scribit P. Viva par. 2. prop. 1. num. 29. inquit -- Rationabiliter Ecclesia vult favere Matrimonio reddendo illud validum, quoties juxta probabiles opiniones contrahatur* - Et ipsi quoque contrahentes, attenta qualitate contractus de jure naturæ indissolubilis, omni dissolutioni, quæ ex probabilitate sententiæ valori oppositæ oriri posset, renuntiare censentur.

Quoniam tamen hac in gravissima materia nihil est dissimulandum contra hoc postremum argumentum, quod reflexum Scholastici vocant, tria objici possuat. Primò quod respondit *Gregorius XIII. apud Vivam in propositionem 16. Alexandri VII. num. 7. quod scilicet, In re dubia tutius est adherere Decreto Tridentini*. Secundò, quòd ex *cap. 12. de homicidiis, & cap. 5. de Clerico excommunicato, in dubiis semitam debemus eligere tutiorem, & cap. 3. de sponsalibus exorto dubio de cujusdam*

Matri-

matrimonii valore Coniuges separandos Pontifex ea ratione decrevit, *quia in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus.* Tertio quod variis Authoribus laudatis docet Ursaya in dissertatione Theologica-legali de Matrimonio Clandestino §. 6. num. 19. *Favorabilitatem*, ut inquit, *Matrimoniorum limitari in Clandestinitate eorundem*, quæ operatur, ut in dubio contra Clandestina Matrimonia, & punibili modo contracta respondendum sit.

Nihilominus ad primùm dicimus, nihil mirum esse, quod sic responderit Gregorius XIII. quia non agebatur de re, in qua periculum esset jus naturale, ac divinum violandi, & ex qua gravissima sequerentur incommoda, sed quod Episcopi non possent in aliena Diœcesi in suum Confessarium eligere Sacerdotem non approbatum, ex quo nullum periculum, nullumque inconueniens oriri clarum est: Oppositum ex sæpe repetitis in nostro casu contingit, in quo idcirco prudentissimè S. M. Clemens XI. non respondit id, quod responderat Gregorius XIII. sed in supralaudato Decreto Congregationis S. Officii 19. Novembris 1711. tantum edixit, quod Missionarii prudenter, & juxta probatos Authores se gererent.

Ad secundùm desumptum ex illis Regulis Juris dicendum est, allatas Regulas nostræ potiùs favere sententiæ, quoniam in nostro casu tutiùs, & certius esse videtur pro istorum Matrimoniorum valore decernere, ne separemus, quos Deus fortassè conjunxit, & solvamus, quod de Jure naturæ, & Divino indissolubile est, tutiusque est hoc in rerum anfractu in Legem Ecclesiasticam, quam in jus naturale,

jurale, & Divinum cum injuria, & damno contractuum & Religionis impingere.

Ad postremum responsio in promptu est, quia Authores, quos laudat Ursaya, loquuntur de Matrimoniis inter Catholicos in regionibus Catholicorum contractis, in quibus absque controversia Concilii Tridentini decretum ritè promulgatum, & usu receptum est, ac consentibus inter se partibus de Validitate consensus, quibus in casibus non debemus profectò ita protinùs pronuntiare, ut inviti, & reluctantes conjungantur, sed debitæ diligentiae pro inquirenda veritate faciendæ sunt. Cæterum hisce adhibitis, si res adhuc dubia remaneret, secundum eorundem Jurisperitorum principia in ipsis quoque Clandestini Matrimoniis standum esset pro valore contractus: Cum itaque noster casus sit diversissimus, & re attentè perpensa probabilis remaneat Matrimoniorum, de quibus controversimus, valor, hinc omnino pro isto resolvendum esse videtur.

Non immoror aliis difficultatibus, quæ contra valorem istorum Matrimoniorum fieri vel solent, vel possunt, quoniam omnes ex dictis facilè solvuntur, & quæ majoris momenti sunt occasione in supra allatis rationibus data, in medium produxi, & solui. Hoc solum addo, quod quamvis, salvo meliorum judicio, valida esse existimem Matrimonia, de quibus agitur, nihilominus tamen omnibus omnino scrupulis prorsus evellendis Pontificiam Declarationem de ipsorum valore expedire opinor eo modo faciendam, quo in ultimi dubii resolutione dicendum erit.

*F. Joachim Besozzi Abbas S. Crucis in
Jerus. S. I. G. Consultor.*

Validitatis Matrimoniorum Hollandiæ.

AD Secundum Dubium respondendum cense-
 rem Affirmativè. Idque in primis, quo-
 niam ut ostendi in resolutione primi dubii,
 Controversum Tridentini Decretum non est ex-
 tendendum ad Hæreticorum Communitates, cum
 autem Legiones istæ sint Hæreticorum Communi-
 tates, suos Duces, suos Judices, suos Ministros Hæ-
 reticos habentes, suasque insuper Patrias Leges ob-
 servantes, hinc ad ipsas non est extendendum Tri-
 dentini Decretum, ex quo unicè similium Matri-
 moniorum nullitas dependeret. Quamobrem rectè
 docuisse opinor P. *La Croix lib. 6. par. 3. num. 753.*
 quod Legiones Hollandicæ extra Hollandiam cen-
 seantur gaudere eodem jure vel dissimulatione Ec-
 clesiæ, quo in Hollandia gaudent, quia, ut inquit,
 etiam censei possunt veluti Parochiæ cum suo
 pseudo Parocho ambulantes: Cum autem in Hol-
 landia, ut ostendi ad primum dubium, Milites Le-
 gionum istarum validè contrahant sua Matrimonia,
 idem & extra Hollandiam dicendum esse videtur.
 Quod confirmari potest ex eo, quoniam qui casu
 absunt, non dicuntur abesse secundum Bartoli do-
 ctrinam apud *Sanchez lib. 3. disp. 18. qu. 2. num.*
7. cum autem Legiones istæ casu ab Hollandia, cæ-
 terisque Provinciis unitis adsint, hinc ab iisdem
 Provinciis non censentur abesse, atqui ut ostendi-
 mus in Hollandia, & Provinciis unitis validè con-
 traherent, idem igitur dicendum & in Præfidiis, in
 quibus casu reperiuntur.

Scio contra hanc resolutionem duo peculiaria
 argumenta, & quidem solida, nec contemnenda
 objici posse. Primum, quod singulare sit in contra-
 ctibus,

tibus, quod contrahentes teneantur stare Legibus
 dantibus solemnitate contractibus juxta stylum
 loci, in quo contrahunt, quæ propositio commu-
 nitèr admittitur ab omnibus ferè Theologis, ac Ju-
 risperitis, & fundatur in Cap. Finali de Foro com-
 petenti, atque in *L. si Fundus ff. de Evictionibus*, ex-
 tenditurque ad Advenas quoque, ac Peregrinos,
 qui si in loco, in quo casu & per accidens reperiun-
 tur, Contractum aliquem ineant, tamquam subditi
 Temporarii Legibus illius loci subjiciuntur: Atqui
 Milites istarum Legionum contrahunt in loco, ubi
 certò receptum est, & publicatum Tridentinum,
 ergo quoad Matrimoniale quoque contractum
 Tridentini Legibus subjiciuntur. Secundum ar-
 gumentum est Sacræ Congregationis Concilii re-
 cens resolutio in casu specifico Legionum Hæreti-
 corum commorantium ubi Tridentinum est publi-
 catum, quæ legitur apud *Sciarra in Additamento
 ad Theologiam Bellicam cap. 6. num. 16.* ubi inter
 varia dubia Sacræ Congregationis Concilii pro-
 posita, eidem à Congregatione S. Officii remissa,
 & resoluta die 6. Martii anni 1694. Sextum du-
 bium fuit = An milites A catholici cum Achatholi-
 cis mulieribus contrahentes teneantur servare for-
 mam præscriptam à Concilio Tridentino = Cui
 dubio ad Sextum, responsum fuit = Affirmativè,
 in locis, ubi publicatum fuit Concilium, juxta De-
 cretum S. Congregationis 26. Septembris 1602.
 ad Tertium dubium, approbante S. M. Clemen-
 te VIII.

Respondeo tamen ad primum, teneri quidem
 contrahentes servare solemnitates in Contractu, ad
 hoc ut validè contrahant, juxta leges, & consuetu-
 dines

dines

dines loci, in quo contrahunt, si tales Leges, consuetudinesque generales sint, & comprehendant omnes, ac quoscumque contrahentes, secus si sunt speciales pro tali tantum hominum genere: cum autem, ut ex dictis pro resolutione primi dubii, Tridentini Decretum non fuerit generale pro omnibus Christianis, sed speciale pro Catholicis tantum, non autem pro Hæreticis Communitatibus, hinc consequitur illos, qui de Communitate hæretica sunt, ubicumque ista reperiatur, Tridentini Decreto, utpotè pro ipsis minimè lato, ubicumque sint, non teneri. Quod exemplificari potest in Legibus circa Ritus, & Liturgiam pro Latinis Ecclesiasticis latis, quæ Græcos minimè ligant, etiamsi isti in locis Latinorum reperiantur. Quin etsi pro Hæreticis quoque controversum Tridentini Decretum latum fuisset, eidem legitima consuetudine fuisse derogatum ex dictis ad primum dubium ostensum est.

Ad secundum dico, quod allatum S. Congregationis Concilii Decretum, sicuti & alia consimilia, quæ afferri possunt, facta fuerunt, attentis unicè recurrentium precibus, & iis quæ in istis allegabantur, non verò expenso, an Tridentini Decretum ad præsentium Hæreticorum Communitates extendatur, sicuti nec expensa Hypothesi consuetudinis in contrarium: Quamobrem eadem Sacra Congregatio de persistentia, & perseverantia in consimilibus Decretis dubitavit, & quidem meritò, cum non sint Definitiones ex Cathedra, & idcirco novum de hac materia demandavit examen, quod non fecisset, si in Decretis perseverare voluisset, cum tunc satius superque

perque fuisset eidem S. Congregationi in casu presentium dubiorum respondere: Communicentur Decreta jam edita; Cum autem re nunc examinata ostensum fuerit Tridentini Decretum ad Hæreticorum Communitates minimè extendi, quod et si extenderetur, per consuetudinem in contrarium fuisse abrogatum, quin & fuisse abrogatum hoc ultimum S. Congregationis decretum, quod laudatur legitimo temporis cursu plusquam quadragenario, cæterisque ad legitimam consuetudinem, ut ex dictis ad primum dubium, concurrentibus, hinc consequitur, quod non obstante laudato S. Congregationis Concilii Decreto, pro validitate Matrimoniorum, de quibus in secundo dubio quæritur, standum esse videatur.

Ad tertium, & quartum censerem respondendum, ut ad secundum ex iisdem momentis proportionè servata, iisque expensis, quæ pro resolutione primi dubii ponderabam, videlicet quod verba Decreti Concilii Tridentini ad Catholicos, non verò ad Hæreticos dirigi videntur,

Ad quintum, sextum, & septimum distinguendum esse censerem: Vel enim in locis, ubi celebrantur dicta Matrimonia, habetur Parochus Catholicus, vel Missionarius vice Parochi fungens, vel non habetur: si primum invalida censerem, sin verò secundum valida esse existimarem. Ad primam resolutionis partem sequenti ratione moveor, quoniam ut sit simpliciter, & absolutè validus contractus Matrimonialis, debet esse validus ex parte utriusque contrahentium, contractus enim Matrimonialis est contractus mutuus, & in hoc genere contractuum ad Validitatem eorumdem

rumdem intervenire debent essentialia ex parte utriusque, ut de se est perspicuum: cum autem respectu partis Catholicæ in casu præsentium dubiorum validus esse non possit ob defectum proprii Parochi, quem ipsa habet, & adhibere tenetur, erit igitur simpliciter, & absolutè invalidus in nostro casu contractus Matrimonialis, adeoque invalida Matrimonia, de quibus agitur, censenda sunt.

Quod pars Catholica proprium Parochum habeat in præsentī suppositione, clarum esse videtur, quoniam vel ibi eadem habet domicilium, ubi Parochus Catholicus, vel Missionarius vice Parochi fungens reperitur; & tunc istum esse Parochum proprium partis Catholicæ certum est ex cap. ultimo de Parochis, in quo decernitur, ex *Domicilio unumquemque sortiri Parochum*: vel ibidem domicilium non habet, & tunc ibidem Vaga; & Peregrina censenda est; Vagi autem & Peregrini, ne sint Oves absque Pastore, habent pro proprio Parocho Parochum loci, in quo vagantur, coram quo juxta notam Tridentini doctrinam validè contrahunt. Proprium igitur Parochum in nostro casu Pars Catholica habet.

Quod verò pars Catholica eundem Parochum adhibere teneatur, ut validè contractum Matrimoniale ineat, plura suadent, & primo, quod pro eadem non militant rationes, ob quas probavimus Decretum Tridentini ad Hæreticos, Communitates, hominesque minimè extendi: Secundo, quia Ecclesia, & Romani Pontifices semper detestati fuerunt Matrimonia inter partem Catholicam, & Hæreticam, quamobrem non est præsumen-

Sumendus eorumdem consensus, sive licentia, & dissimulatio, in id quod hujusmodi Matrimonia faciliteret, videlicet quod pars Catholica cum Hæretica sine sôlemnitate à Tridentino præscripta Matrimonium contrahat. Tertio quia in Hollandia, & Provinciis unitis, ubi reperitur Parochus Catholicus, vel Missionarius vice Parochi fungens, ibi respectu Communitatis Catholicæ præsumendum est fuisse publicatum Tridentini Decretum, ubi autem Tridentini Decretum præsumitur publicatum, & quidem præsumptione in Jure, & Lege fundata quoad aliquam Communitatem, & Parochiam, si isti absque Tridentini sôlemnitate Matrimonium contrahant, nulliter contrahunt, certum est.

Sola difficultas est, an Tridentini Decretum præsumendum sit publicatum in Hollandia, & Provinciis unitis quoad Catholicas Communitates in locis, ubi reperitur Parochus, vel Missionarius Catholicus, & quidem præsumptione in Jure, vel lege fundata. Qua in re partem affirmativam persuadet, quoniam Catholici in iisdem Provinciis, ubi reperitur Parochus, vel Missionarius Catholicus, contrahere Matrimonia solent coram eodem Parocho, vel Missionario, & testibus juxta præscriptum Tridentini Concilii, eo autem ipso præsumendum est apud eosdem ibidem commorantes Catholicos Tridentini Decretum fuisse promulgatum, & quidem præsumptione fundata in Jure, vel Lege, quoniam habemus Decretum S. Congregationis Concilii in una Indiarum Orientalium die 30. Martii 1669. ita decernens - Præsumendum autem esse, quod fuerit

hoc modo publicatum, si de tempore, vel præfenti, vel præterito extet memoria, quod Matrimonia contrahi soleant coram Parocho, aut Missionario, & testibus tamquam ex præscripto ejusdem Concilii. -

Neque mihi objiciatur, quod in resolutione primi dubii inter alia existimabam, videlicet non constare in Hollandia, & Provinciis unitis, ubi ritè promulgatum, ac receptum Tridentinum fuerit. Quoniam in eodem sensu constans sum quoad Communitates, & Parochias Hæreticorum, nego verò quoad Communitates, & Parochias Catholicorum, postquam observantiam nostri Decreti Vicarii Apostolici urgere non cessarunt, & illud ipsum Decretum in usu apud Catholicos fuit receptum.

Doctrinæ huc usque allatæ inniti, & eandem confirmari opinor per Decretum S. Congregationis S. Officii die 15. Maji anni 1720., quod refertur ultimo loco in Foliis ab Illustrissimo D. Assessore S. O. communicatis, in quo ab Eminentiſſimis Patribus, audita unanimi DD. Consultorum sententia, nullum fuit declaratum Matrimonium cujusdam Itali, qui in Belgio confœderato Matrimonium cum A catholica coram Ministro Hæretico bona fide contraxerat, nullum, inquam, fuit declaratum ea ratione, *ut non contractum coram proprio Parocho.* Proprius autem Parochus hujus Itali in Belgio Fœderato tunc commorantis alius esse non poterat, quàm Parochus, vel Missionarius Catholicus, qui ibidem tunc fortassis haberi poterat.

Sin autem in locis, ubi celebrantur Matrimonia,

nia, de quibus in quinto, sexto, & septimo dubio agitur, non adsit Parochus Catholicus, vel Missionarius vice Parochi fungens, sed utroque eadem loca destituta sint, tunc controversa Matrimonia fore valida ostenditur ex nota Epistola Cardinalis Bellarmini Octavio Nuntio Apostolico, quæ habetur apud Sylvium supplemento in tertiam partem quæst. 45. art. 5. in qua legitur - De Matrimoniis contractis, ubi nulli jam sunt proprii Pastores, jam olim actum fuit cum Sanctissimo D. N., & cum Congregatione Concilii Tridentini, ac sententia communis fuit illa esse rata, nec ad ea pertinere Decretum Concilii, cum in ejusmodi locis observari non possit, non video ergo, cur ea Matrimonia non debeant tolerari, cum satis constet Concilii Tridentini Decretum, quod jubet Matrimonium fieri coram Parocho, non se extendere ad ea loca, ubi nulli sunt Parochi. -

Ad octavum Respondeo negativè, idque ex dictis ad quintum.

Ad nonum Respondeo, quod eadem ratione, quam ad antecedentia dubia attuli, invalida existimo talia Matrimonia. Quoniam etsi pars Catholica Legionibus Fœderatorum Ordinum sit addicta, sit quidem, quod quoad effectus Civiles censeatur de communitate talium Legionum, non tamen quoad Ecclesiasticos, & quoad Sacramenta, in quibus nulla communicatio inter Catholicos, & Hæreticos intervenire debet: Maximè quod in nostro casu Pars Catholica habet proprium Parochum Catholicum, illum videlicet, in cujus Parochia sunt stativa, in quibus commoratur:

quemadmodum Milites nostri Catholici, nisi speciali Pontificis privilegio sint exempti, censentur habere pro proprio Parocho illum, in cujus Parochia sunt Stativa, quæ inhabitant. Cum igitur Pars Catholica proprium habeat Parochum, & contrahat in loco, ubi Tridentinum est publicatum, hinc consequens omnino est, quod si absque Concilii Solemnitate Matrimonium contrahat, nulliter contrahat.

Ad decimum ut ad nonum immediatè præcedens.

Ad undecimum Loquendo de Matrimoniis, quæ in Civitate Mosæ Trajectensis ab Hæreticis inter se contrahuntur, hæc valida esse censerem ob dicta ad primum, secundum, tertium, & quartum Dubium: Loquendo autem de Matrimoniis, in quibus Pars Catholica contrahit, invalida existimarem ob dicta ad quintum, & sequentia Dubia.

Ad Duodecimum quoad primam partem consulendum esse Sanctissimo pro opportuna declaratione censerem; Quoniam cum dubia ista Episcoporum, Missionariorum, ac Fidelium mentes jam à multo tempore torqueant, anxique, & ignari sint, quo tutò se vertant, hinc Magisterii Pontificii est eadem solvere, & sic Fidelium conscientias, Episcoporum, & Missionariorum mentes quietas reddere; ne de Sancta Sede illa fiat querela: *Parvuli petierunt Panem, & non est, qui porrigat eis.* Hocque muneris Pontificii, & quidem debiti est, ut apertè simili in materia exorti dubii ex intelligentia Concilii Tridentini S. Pius V. professus est in declaratione dubii circa
impe.

impedimenta Cognationis Spiritualis in Matrimonio, quæ habetur in Septimo Decretalium *lib. 4. Tit. 2. cap. 3.* ubi dicit-Officii nostri *debitam* prosequimur actionem, si obscuros Sacrorum Canonum sensus ita aperire studemus, ut piis Christi-Fidelium mentibus nulla dubitandi occasio relinquatur- Quamvis autem S. Officii Congregatio an. 1671. responderit non convenire, quod hæc quaestio S. O. definiretur, id fortasse fuit, quia hæc resolutio propriè non ad S. O., sed ad S. Congregationem Concilii pertinebat, vel quia nondum consuetudo, praxisque inoleverat, quod valida hujusmodi Matrimonia censerentur, vel postremò quia nondum replicatis precibus Catholici Belgii Episcopi anxietates, scrupulosque suos hæc in materia pro opportuno remedio S. Sedi aperuerant, quomobrem saluberrimam modò declarationem opinor, qua inextricabiles anfractus, ambagesque circa similia Matrimonia præcidantur, eandemque expedire jam olim Estius, & Pontius Auctores Catholici non contemnendi censuerunt.

Quin si mentes Eminentissimorum Patrum in eam partem inclinarent, quæ sentit invalida esse Hæreticorum Matrimonia, de quibus in primo, secundo, tertio, & quarto dubio agitur, nihilominus consulendum esse Sanctissimo censerem, quod istorum Matrimoniorum validitati impofterum, futurisque temporibus provideret. Idque primo, quoniam hac ratione multis, innumerisque adulterinis conjugis, multisque conscientiarum anxietatibus, & circa legitimas Hæreditates dubietatibus remedium opportunum exhiberet, quæ fuit quoque ut in dictis ad primum dubium, pruden-

tissima, Charitateque plenissima mens Tridentini Concilii. Secundò, quia cum apud Hæreticos in consuetudine sint Matrimonia absque forma à Tridentino præscripta, semperque & jugitur absque ulla spe resipiscentiæ in eadem consuetudine perseveraturi existimantur, hinc pro iisdem Tridentini Decretum inutile esse videtur secundum S. Thomæ doctrinam *prim. 2. quæst. 97. art. 3. ad 2.* scribentis -- cum tales actus multiplicantur (loquitur de actibus contra Legem,) propter aliquam mutationem hominum, tunc manifestatur per consuetudinem, quod Lex ulterius non est utilis -- Quando autem Lex pro aliquo hominum cætu utilis non est, tunc ista pro eodem de medio est tollenda, cum ipsi tunc non expediat. Quamobrem idem S. Thomas loco laudato art. primo, in quo quærit, An lex debeat mutari aliquo modo, in corpore articuli concludit -- Ex parte hominum, quorum actus Lege regulantur, Lex rectè mutari potest propter mutationem conditionum hominum, quia secundum diversas eorum conditiones diversa expediunt -- Tertiò quoniam hoc modo Hæreticorum conversioni facilius consulitur, nam multò difficilior convertuntur, qui in conversione alterum Conjugem, si iste converti nolit, dimittere debet. Nec semper in bona Fide relinqui possunt, quia ut S. Congregationi Concilii Iprensis Episcopus in tertio casu exposuit, inter colloquendum à Civibus Catholicis de talium Matrimoniorum validitate scrupulus injicitur. Postremò, quoniam ex supra laudato *cap. Denique §. De ipsa dist. 4. capit. 6.* -- Quia prava consuetudine averti non possunt, aliquando *cum venia* suo ingenio relinquendi sunt,

ne fortè pejores existant, si à tali consuetudine prohibeantur -- Quod ipsum ferè in cap. *Quod dilectio de consanguinitate* decernitur.

Quemadmodum igitur, ut est notum Jurisperiti dictum -- nulla ratio Juris, aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ salubritèr pro salute hominum introducuntur, ea nos duriori interpretatione contra ipsorum commodum perducamus ad severitatem -- Ita quoque nulla Juris ratio, aut æquitatis benignitas in Romano Pontifice patitur, ut quæ à Concilio Tridentino salubriter pro animarum salute præscripta fuerunt eadem pro illis Pontifex manutenere, & urgere perseveret, contra quorum salutem sunt eorundem ab Hæresi conversionem difficilorem reddendo. Hoc igitur in casu, ut eleganti S. Cyrilli similitudine utar, Pontifex *Nautarum prudentiam imitabitur, quæ quedam exonerat, ut cætera salva maneant;* Atque ita verum se ovium quoque istarum errantium Pastorem exhibebit, cui incumbit tollere, cum potest, obstacula, quæ iisdem reditum ad ovile difficiliorem reddunt, qualis est, ut dixi, prædictus nullitatis effectus in Tridentini Decreto. Quo temperato, ut ferè S. Augustini verbis utar, *majoribus malis sanandis Charitas sincera subveniet.*

Providere autem poterit talium Matrimoniorum validitati in posterum, non quidem abrogando, vel derogando Concilii Tridentini Decreto, sed unicè pro nunc, quatenus opus sit, suspendendo nullitatis effectum quoad Hæreticos, de quibus agitur, donec Deo eorundem corda illuminare placuerit. Ita enim meâ sententiâ, Tridentino Concilio debita reverentia, suusque honos servaretur, non tol-

lendo de medio ejusdem Decretum, sed ejusdem tantum nullitatis effectum, Ecclesiasticâ Economîâ, ratione temporum, locorum, & personarum, quæ à prudente Legislatore in consideratione habenda sunt, suspendendo.

Quin hoc ipsum Sanctissimo faciendum censerem, etiam si Eminentissimi Patres valida Matrimonia, de quibus agitur, existimarent. Atque hoc ut omnes profus scrupuli evellantur, qui ex probabilitate oppositæ sententiæ possent oriri;

Quoad secundam ejusdem dubii partem, videlicet, quæ Declaratio à Sanctissimo fieri debeat, censerem hanc Declarationem non esse faciendam per Bullam, aut Breve, quoniam hæc Declaratio vel erit de validitate Matrimoniorum, quæ ab Hæreticis contrahuntur, & tunc cum istorum favorem concernat, non est solita S. Sedes interloqui per Bullas, aut Brevia Hæreticorum favore, vel erit de invaliditate, & tunc multò minus expediret, quod tamquam illegitimi per Bullas, & Brevia traducantur, ne in Catholicos cum damno Religionis exacerbentur. Faciendam igitur talem Declarationem existimarem per Sanctissimum suam unicæ mentem, prout ipsi Deus inspiraverit, aperiendo Illustrissimo D. Secretario Concilii, à quo in Registris Congregationis annotetur, Episcopisque Belgii pro eorundem regula communicetur.

Ita circa dubia mihi communicata censerem, salvo semper &c. me tamen &c.

*F. Joachim Besozzi Abbas S. Crucis in
Jerus. S. R. I. Consultor.*

Hol-